

Kommunikationens olidliga lätthet

Vi kommunicerar som aldrig förr och det med en frenesi och mångfald som förbluffar. I år översteg det sammanlagda antalet mobilabonnemang i världen fyra miljarder (1). Mer än en miljon e-postmeddelanden skickas varje sekund, skräpposten exkluderad. Nätgemenskapen Facebook har 200 miljoner användare och IP telefonitjänsten Skype mer än 400 miljoner. Homo Sapiens av i dag kunde med fog även kallas Homo Communicans.

Inom hälsovården har nya kommunikationsformer anammats långsammare och mer försiktigt än på många andra områden. Mobiltelefoner har saktat men säkert ersatt fasta telefoner, men många av de andra nya sätten att kommunicera är sparsamt i bruk. Läkare på många håll har varit skeptiska till hur t.ex. e-postkommunikation direkt med patienter ska lyckas rent praktiskt. Oron över ytterligare en arbetsbörda är förståelig, trots att undersökningar visar att en brevkontakt mellan patienter och läkare fungerar alldeles bra även i elektronisk form.

I länder där trådbaserad telekommunikation har varit underutvecklad, har de nya sätten att stå i kontakt snabbt förändrat samhället – och även hälsovården. I Afrika har antalet mobilabonnemang inom bara fem år stigit från 50 till 400 miljoner (1). En mobiltelefon är en personlig investering med hög prioritering även i fattiga områden. Möjligheten att sköta affärer per telefon i stället för att förflytta sig långa sträckor till osäkra handelsplatser har självklara fördelar. Men även folkhälsan gynnas. Flera omfattande biståndsprojekt pågår där mobil kommunikation har en central roll.

Gemensamt för många av de nya kommunikationsformerna är att de är mer personliga. Samtal, meddelanden och information går oftast direkt fram till den mottagare de är riktade till. Det är sällan någon mellanhand som svarar på ett mobilsamtal eller ett textmeddelande. Den här ”intimiteten” kan ha absoluta fördelar just inom hälsovården. Inom ett projekt i Sydafrika sänds miljoner textmeddelanden ut med uppmaning att kontakta en rådgivningstjänst för aids (2). Project Masiluleke har varit en stor framgång och vuxit till den för närvarande största fältstudien i mobil hälsa (mHealth).

Förnuftigt riktad personlig kommunikation från hälsovården kunde tänkas vara ändamålsenlig även i våra länder. I detta nummer av Handlingarna kan man läsa om den betydande effekten av skolans sexualundervisning på antalet utförda aborter (3). Kanske de nya personliga kommunikationsformerna kunde vara speciellt effektiva för att nå ungdomar i just den typen av intima frågor, t.ex. när det gäller sexuellt överförda infektioner. I en studie i Uganda ”Text to Change” med en sms-baserad frågelek om hiv/aids lyckades man öka antalet personer som lät testa sig med 40 procent.

Men alla de olika formerna av kommunikation innebär samtidigt en risk för sensorisk överbelastning. Undersökningar visar att man i industrialiserade länder tillbringar i genomsnitt 1-2 timmar om dagen med att läsa, hantera och besvara e-post och annan elektronisk kommunikation. Många upplever stress, inte enbart pga. tidsåtgången utan kanske även över mejl som lämnas obesvarade. Är man oartig om man inte svarar senast inom ett par dagar?

Den kommunicerande människan kommer säkert att kunna anpassa sig till alla de nya formerna av interaktion med sina medmänniskor. Kanske uppstår en ”slow communication movement” i stil med motsvarande för ”slow food”. Troligen blir det allt viktigare att också reservera tid för att tänka helt privat och mer grundligt på olika frågor. Enbart intensiv kommunikation kan knappast vara effektiv – trots lättheten – utan lugnare stunder av reflektion däremellan. Kanske hälsovårdens avväntande inställning till kommunikationscirkusen därför har varit ändamålsenlig. Risken finns annars att kommunicerandet blir ett självändamål och att man, som en bekant uttryckte det, ”har så mycket att göra att ingenting blir gjort”.

Johan Lundin

Referenser:

1. International Telecommunication Union. <http://www.itu.int/ITU-D/ict/index.html> (besökt 25.6.2009).
2. Project Masiluleke - A breakthrough approach to reversing HIV and TB in South Africa and beyond. http://www.poptech.org/project_m/ (besökt 25.6.2009).
3. Apter D. och Marions L. Reproduktiv hälsa i Finland och Sverige. Finska Läkaresällskapets Handlingar 2009;1:53-58.